

אוניברסיטת בר אילן

איתור תלמידים אלימים בבתי הספר על ידי מוריהם:

תרומת מאפייני האלימות ואקלים בית הספר

גיל דסקלו

עבודה זו מוגשת כחלק מן הדרישות לשם קבלת תואר מוסמך

בבית הספר לחינוך של אוניברסיטת בר אילן

תקציר

אלימות בבתי ספר הינה תופעה מרכזית המעסיקה את מערכת החינוך בישראל ובעולם כולו. היא כוללת התנהגויות אנטי חברתיות המשפיעות על הקורבן, התוקפן ובית הספר כולו. מחקרים קודמים מציגים כי מורים רבים אינם מודעים למידת האלימות בכיתתם ואינם יודעים לנקוב בזהות כל או אף רוב התלמידים האלימים בכיתתם (Yablon, 2017). איתור התלמידים האלימים על ידי צוות המורים מהווה מרכיב חשוב במניעת האלימות, שכן זיהוי מוקדם מאפשר לתת מענה מיטבי הן לקורבנות והן לתלמידים האלימים בכיתתם. מטרת המחקר הנוכחי הייתה לבחון את ההבדלים הקיימים בין דיווחי מורים ותלמידים במידת האלימות, תוך התמקדות בבחינת יכולת הזיהוי של המורים את התלמידים האלימים בכיתתם. על מנת להסביר את מידת הזיהוי נבחנו הבדלים במידת הזיהוי לפי סוג האלימות (פיזית, מילולית וחברתית) וכן תרומתו של אקלים בית הספר אשר נמצא במחקרים קודמים כמשתנה בעל חשיבות רבה בהסבר ההתרחשות בבית הספר ואלימות בפרט (Astor & Benbenishty, 2019).

במחקר השתתפו 29 מורים ו-481 תלמידים, מתוכם 293 בנים ו-186 בנות (שני משתתפים לא השיבו על שאלת המגדר). המשתתפים במחקר הם תלמידים מכיתות ט'-יב' מארבעה בתי ספר שונים בארץ. לאחר קבלת האישורים המתאימים ממשרד החינוך, בתי הספר, ההורים והתלמידים, הועברו שאלוני דיווח עצמי לתלמידים ולמורים. התלמידים התבקשו לענות על שאלונים שבחנו את אקלים בית הספר, קורבנות לאלימות, והתנהגות אלימה. המורים התבקשו לענות על שאלונים בהם התבקשו לדווח על מעורבות כל אחת ואחד מתלמידי כיתתם באירועי אלימות.

ממצאי המחקר עולה כי המורים זיהו 49% מכלל התלמידים שדיווחו על עצמם כי התנהגו באלימות כלפי אחרים בכיתתם. נתון זה ממחיש כי המורים אינם מזהים אחד מכל שני תלמידים הנוקטים באלימות כלשהי בכיתתם. כמו כן נמצא, כי מידת הזיהוי משתנה ביחס לסוג האלימות, וכי המורים מזהים בממוצע 46% מכלל התלמידים האלימים במקרה של אלימות מילולית, 29% במקרה של אלימות פיזית, ו-11% במקרה של אלימות חברתית. דהיינו המורים מזהים בשיעור גבוה יותר תלמידים שמפעילים אלימות מילולית ובשיעור נמוך למדי תלמידים העושים שימוש באלימות חברתית.

באשר לאקלים בית ספר, בניגוד להשערת המחקר, לא נמצא קשר מובהק בין אקלים בית הספר, למידת הזיהוי של המורים את התלמידים האלימים בכיתתם. עם זאת, מניתוח הנתונים עלה כי בנים מדווחים על התנהגות אלימה יותר ביחס לבנות (38% לעומת 68%), בכיתות בהן התקיימה פעילות למניעת אלימות נמצאו רמות גבוהות יותר של אלימות לעומת כיתות בהן לא התקיימה תוכנית למניעת אלימות.

כמו כן, נמצא כי גודל כיתה הינו גורם מנבא ליכולת הזיהוי של המורה את אירועי האלימות בכיתתו וכי ככל שהכיתה גדולה יותר, כך המורה מזהה פחות את התלמידים האלימים בכיתתו.

מבחינה יישומית, ממצאי המחקר מצביעים על הקושי של מורים בזיהוי תלמידים אלימים ועל גורמים אשר עשויים לקדם זיהוי בשיעור גבוה יותר. ממצאים אשר עשויים גם לסייע בצמצום מקרי האלימות בבתי הספר.